

BUITEN

27^E JAARGANG N^O. 45

ZATERDAG 11 NOVEMBER 1933

HET KASTEEL HACKFORT BIJ VORDEN
(BIJ HET ARTIKEL: „DE SCHOONHEID VAN DEN ACHTERHOEK”)

Redactie: Mr. P. J. A. BOOT

INHOUD

DE VROUW IN HET MIDDELEEUWSCHE ITALIË, DOOR KAZIMIERZ CHLEDOWSKI (3)	BLZ. 536—537
LAMPIONNETJES, DOOR WS.	BLZ. 537
DE SCHOONHEID VAN DEN ACHTERHOEK (GEÏLL.), DOOR JAC. GAZENBEEK (VI)	BLZ. 535, 537, 543—546
DRIE TORENS VAN AXEL MUNTHE (GEÏLL.), (SLOT), DOOR GEOFFREY BRET HARTE	BLZ. 538—540
GERBERA'S (GEÏLL.), DOOR G. KROMDIJK	BLZ. 540—541
VOGELLEVEN OP DE WADDENEILANDEN (GEÏLL.), DOOR JAN P. STRIJBOS	BLZ. 541—543

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te zenden naar Rokin 74—76, Amsterdam. Bijdragen dienen vergezeld te gaan van postzegels voor eventuele terugzending.
Overneming van den inhoud, ook bij gedeelten, verboden.

Aan lezeressen en lezers van „Buiten”.

Het zal U opgevallen zijn, dat ondanks de moeilijke tijdsomstandigheden in den laatsten tijd ons weekblad, terwijl de algemeene verzorging gelijk bleef, wat den tekst aangaat zeer vooruitgegaan en wat illustrering betreft rijker geworden is. Wij vertrouwen daarom te meer, dat de steun die onze abonnés ons tot dusver verleenden, niet alleen zal blijven bestaan, maar dat een beroep op hun verdere medewerking niet onverhoord zal blijven. — Welhaast zal de nieuwe jaargang - de 28e - aanvangen en het beroep dat wij op U doen, is: Wilt het blad in Uwe omgeving aanbevelen en ons adressen zenden van belangstellenden die een proefnummer willen ontvangen. Wilt hun mededeelen, dat bij opgave van abonnement voor 1934 de nummers tot 31 December gratis worden toegezonden. Elk nieuw abonnement door Uwe activiteit aangebracht, zullen wij weten te waardeeren door U een lijst van mooie boeken te zenden, waaruit U een keuze kunt doen.

De Uitgevers

DE VROUW IN HET MIDDELEEUWSCHE ITALIË

3) DOOR KAZIMIERZ CHLEDOWSKI

HET bestuur der stad Bologna vaardigde tegen het einde der XIVe eeuw het voorschrift uit, dat ieder staatsiekleed van de vrouwen in het openbaar register moest worden ingeschreven. De Bologneesche patriciërsvrouwen, die zich een nieuw gewaad wilden aanschaffen, moesten het naar den notaris brengen, die het van een stempel voorzag en eerst daarna mochten zij het aantrekken. Indien echter een pronkster te veel kleeren gekocht had, kon de notaris het afstempelen weigeren. Dat deze voorschriften noodig waren bewijst het feit, dat den 25en en 26 Januari van het jaar 1401, dus in den loop van

twee dagen, door den notaris te Bologna twee honderd en tien kostbare gewaden werden geregistreerd.

Het behoeft geen betoog, dat in een samenleving van menschen, geneigd om toe te geven aan de opwellingen van hun hartstochten, bij ontarding der zeden dikwijls familiedrama's moesten plaats hebben.

Dante heeft er ons verscheidene opgesomd. Een er van vond plaats te Siena. De dichter beschrijft het in een van zijn schoonste passages uit het Purgatorio.

In de Maremmen stond de burcht Pietro op een steile rots, die thans nog bij het volk heet: „de sprong van de gravin”, salto della contessa. Daar zou in de tweede helft van de XIIIe eeuw Nello conte Pannocchieschi zijn vrouw Pia Tolomei uit het venster of van het balkon in den afgrond geworpen hebben om de schoone Margherita Aldobrandeschi te kunnen huwen.

Nello bezat verscheidene burchten. Hij volgde de levenswijze van vele andere ridders; bijgestaan door zijn kameraden beoefende hij het oorlogsbedrijf in dienst van hen, die het meest betaalden, hetgeen hij afwisselde met het bekleeden van het ambt van Podestà in een of andere stad, door sollicitatie en intrigue verkregen bij gelegenheid eener vacature. Onderwijl verleide hij vrouwen. Bij zijn overlijden vermaakte hij als zoenoffer voor de vele goederen, die hij verkregen had door roof en bedrog, duizend florijnen van gedegen goud aan kloosters en kerken.

Genoemde schoone Margherita was zijn buurvrouw, die in 1270 huwde met Guidone di Monforte.

Toen haar echtgenoot door Ruggieri di Loria in een veldslag in het jaar 1287 gevangen genomen was, beheerde Margherita, als contessa palatina, zelve haar talrijke bezittingen. Ondanks haar leeftijd van zeven en dertig of acht en dertig jaar was zij fresca e florida en wist zij haar buurman Nello door haar schoonheid te bekoren.

Het is een raadsel, waarom Nello niettegenstaande dit met Pia Tolomei getrouwd is.

Pia, uit het geslacht Guastallani, was kortelings weduwe geworden van Ildobrando de'Tolomei en had twee zonen. Nello bracht haar naar het kasteel Pietro en vermoordde haar, als boven vermeld, kort daarna op verraderlijke wijze.

Het schijnt dat spoedig na zijn huwelijk met Pia, Margherita weduwe werd en men vermoedt, dat om haar naar het altaar te kunnen leiden, hij zijn vrouw uit den weg ruimde.

Een andere geschiedenis stelt de ondergeschikte positie in het licht, die de vrouw in de Middeleeuwen innam, ondanks het feit, dat de dichters haar hemelhoog verhieven.

Voor het welzijn van den man, voor de belangen van de familie, was de vrouw verplicht haar eer te offeren.

De geslachten Salimbeni en Montanini te Siena leefden gedurende eenige generaties met elkaar op voet van oorlog. Tijdens een jachtpartij in de Maremmen verloor een der Montanini het leven door toedoen van een Salimbeni. De haat, die hiervan het gevolg was, gaf aanleiding tot vendetta's waarvan een bijna algeheele uitroeijing van het geslacht Montanini en confiscatie van zijn bezit het gevolg was, toen de Salimbeni de macht in handen hadden.

Twee Montanini waren slechts overgebleven, een broeder en een zuster, Carlo en de schoone Angelica, de kinderen van Thomas. Zij woonden in Val de Strove, op een klein landgoed, ter waarde van amper duizend dukaten, het laatste overblijfsel van het reusachtige fortuin der familie.

Hun buurman, een plebejer, partijganger van de Salimbeni, die sedert 1390 de regeering in handen hadden, begeerde dit landgoed, om zijn bezit af te ronden. Carlo Montanini wilde het echter niet verkoopen.

Toen de buurman zijn doel dus niet bereikte, klaagde hij Montanini aan wegens kuiperij met de Guelfen tegen de regeering. Deze werd ter verantwoording geroepen en veroordeeld tot een geldboete van duizend florijnen, die binnen veertien dagen betaald moesten worden.

Daar de beklagde geen contant geld bezat, werd hij gevangen gezet en dreigde hem het beulzwaard.

Er kwam echter onverwachts hulp opdagen en nog wel van de vijandige familie. Anselmo Salimbeni ging naar de Bicherna en voldeed de boete, waardoor hij Carlo uit de gevangenis vrijde.

Montanini dacht eerst, dat deze redding aan een bloedverwant was te danken; toen hij echter vernam, dat een vijand van hem zijn redder was geweest, wilde hij Salimbeni nog overtroeven in grootmoedigheid. Hij verlangde van zijn zuster het

grootste offer, dat een dochter van een aanzienlijk geslacht kon volbrengen.

Met vertwijfeling in het hart stemde Angelica toe, doch zij was besloten na het volbrengen van dezen plicht der dankbaarheid, haar eer te redden en zich het leven te benemen.

Twee uren na zonsongang begaven zich broeder en zuster Montanini naar de woning van Anselmo. Carlo wenschte hem onder vier oogen te spreken, hij diende zijn zuster aan en uitte voor hem zijn dankbaarheid wegens het redden van hun laatste goed. „Gij hebt u jegens ons grootmoedig betoond”, zeide hij, „daarom hooren wij u toe met lichaam en ziel. Beschouw ons beiden als uw eigendom”.

Na deze woorden ging hij heen en liet zijn zuster bij Salimbeni achter.

Anselmo riep echter zijn bedienden bijeen, noodigde zijn bureu uit, liet fakkels ontsteken en geleidde met dezen geheelen stoet Angelica naar de kamer van haar broeder, alwaar hij plechtig haar hand vroeg. Het huwelijk van het jonge paar werd kort daarop voltrokken en de Sieneesche regeering, zien- de dat de verzoening tot stand gekomen was tusschen de Salimbeni en de Montanini, gelastte de revisie van het proces tegen Carlo, betaalde hem de onverdiende boete terug en verleende hem weer alle burgerrechten.

Bij dit voorval was de vrouw slechts de slavin, waar het familiehoofd de vrije beschikking over had. Individueele rechten bestonden voor haar dus niet.

Deze individualiteit zou echter in de XIVe en XVe eeuw naar voren treden.

Burckhardt heeft de geheele psychologische ommekeer tijdens de renaissance in een geniale formule vervat: „de moreele bevrijding van den mensch uit de starre normen der maatschappij; de opkomst van de individualiteit heeft ook betrekking op de vrouw”.

Onder invloed van de ideeën, geput uit de klassieke werken, treedt uit de grauwe menigte de vrouw naar voren als een individualiteit, de vrouw volgens de Romeinsche tradities.

Het is niet meer uitsluitend de vrouw uit den ridderstand, die door haar schoonheid en charme er in slaagde zich te verheffen boven de andere slavinnen van traditie en wetten, maar de vrije burgeres, geboren uit het volk.

De geschiedschrijvers der renaissance begaan vaak de fout, om als voorbeelden van vrouwen, die haar individualiteit wisten te handhaven, uitsluitend te noemen Isabella Gonzaga of Vittoria Colonna. Dit zijn slechts namen van beroemde vrouwen, van sterren, die door heel wat hovelingen werden bewierookt en zoodoende bij het nageslacht voortleefden. De cultuurstroming van dien tijd vond echter haar oorsprong in de burgerlijke samenleving en de geslachten van groote en kleine tyrannen uit de XVIe eeuw profiteerden er van.

De schilderkunst doet ons bij eerste aanschouwing het meest de kloof opmerken, die de vrouw uit de tijden der middeleeuwsche ridders scheidde van die der XVe en het begin van de XVIe eeuw. Wanneer wij de figuren van Simone Martini vergelijken met de vrouwen van Sodoma, dan zien wij voor ons een reusachtigen ommekeer op gebied der beschaving. Hier treedt reeds vrij naar voren, in al haar behaagzucht en al haar fouten, de patricische vrouw en ook die uit het volk, nu eens vol goedheid, een andere maal verblindend door schoonheid en coquetterie; bij Martini heeft het algemeene nog de overhand boven het persoonlijke. In den tijd van Martini waren het slechts burchtvrouwen, bij Sodoma ziet men de bijna moderne vrouw in al haar nuanceeringen van gevoelens en karaktertrekken. (Slot volgt)

LAMPIONNETJES

JUIST, jou moet ik hebben”. En ik stap op een kraampje toe, dat een klein bloemenhuis lijkt midden in de drukte van de Zaterdagavondmarkt. ⌘ Onder het onbarmhartige licht is een weelde van kleuren opgebloeid. Bijna niets dan dahlia's, donkerrood, zuiver wit, geel en bruin en zalm in onbegrijpelijk-fijne nuances. Daartusschen de melancholieke kleuren van herfstasters en de groote bloemen der chrysanthen. ⌘ „Mooie lampionnetjes!” roept een jongen en hij tilt een bouquet van de strooachtige vruchten omhoog. ⌘ „Juist, jou moet ik hebben. En hoeveel kost mij het bosje?” ⌘ „Een kwartje, zoekt u maar uit”. ⌘ Ik neem een paar bossen in mijn hand, en houd ze vergelijkend bij elkander. De papieren balonnetjes ruischen. Deze is stel-

lig het mooist. Wat een geestige hoeken zitten er in dien langen steel, wat een warme kleuren hebben de lampionnetjes. Van donkeroranje tot bleekgeel; en heel decoratief hangt er onderaan een groentje. Je kan je haast niet voorstellen, dat dit werkelijk gegroeid is, je zou het haast voor een fabrieksproduct houden, zoo bedacht, zoo mathematisch ziet het er uit. ⌘ „Hebben jullie die zelf in den tuin gekweekt?” vraag ik, misschien geleid door een onbewusten argwaan. Wat raakt het mij eigenlijk, of die jongen ze uit eigen tuin, dan wel uit Aalsmeer of China heeft. Maar hij antwoordt: „Ja, meneer”. „Goed, dan moet ik dit bosje maar van je hebben”. De jongen wikkelt het in een vel ritselend papier. Ik ga naar huis. ⌘ „Ze doen het prachtig, in zoo'n gemberpot” zegt mijn vrouw. ⌘ Ja, ja. Maar ik moet telkens ernaar kijken. Stel nu toch eens voor, dat zoo'n jongen je bij den neus neemt, en je inplaats van eigen kweek Nederlandsch fabrikaat in handen stopt. Maar daarvoor zijn de takken toch te gracieus, en de kleuren te levend, en straks is dat leuke groene bolletje van kleur verschoten en geel geworden. Neen, het is écht. En toch . . . en toch . . . Ws.

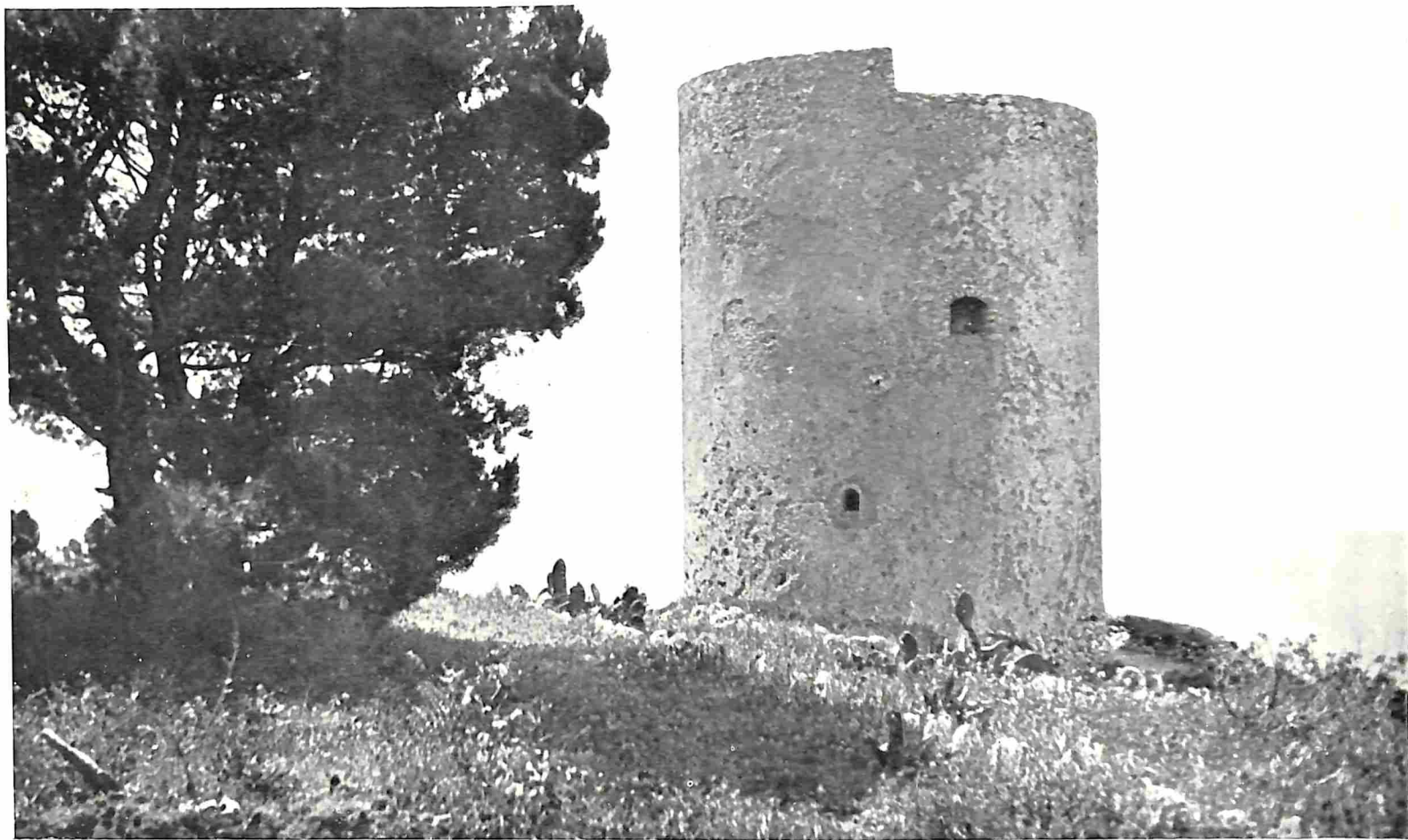
DE SCHOONHEID VAN DEN ACHTERHOEK

DOOR JAC. GAZENBEEK

(Slot)

VORDEN met zijn mooie begroening van hoog geboomte, den slanken toren, die daar boven uit rijst en zijn kasteelenkrans is een der lieflijkste graafschapsdorpen. ⌘ Zoo om en bij het dorp te zwerfen is reeds een dankbaar werk. De smalle kerkpaden, de typische achterstraatjes, de slingerpaden tusschen het koren en langs den weiderand hebben iets zeer bekoorlijks. ⌘ En rondzwerfend komt men telkens bij bruggen of vonders, die over de beken geslagen zijn. Typeerend zijn deze smalle stroompjes voor het diluviale land, dat dientengevolge goede groenlanden en een rijke flora bezit. ⌘ Duizenden maakten rondom Vorden, 't zij per fiets, 't zij per auto den achtkasteeltocht en wij willen met aanstipping van enkele bijzonderheden deze mooie route, welke ontworpen werd door den actieven secretaris der V.V.V., de heer Van Mourik, thans volgen. Den Wildenborch schakelen wij daarbij uit, aangezien wij dit kasteel reeds eerder vermeldden. ⌘ Wij beginnen dan bij Hackfort, dat met zijn geduchte wachttorens en ouden, rustieken watermolen schitterend ligt aan de Hackfortsche beek. Het slot dateert van het begin der 14e eeuw. ⌘ De Hackforts waren een zeer gezien geslacht; bekend was Jacob van Hackfort, wiens zoon Berend omstreeks 1500 als minnezanger het land doortrok. Dezen avontuurlijken ridder van Hackfort, die waarschijnlijk door de zeer strenge ouderlijke tucht tot dergelijke escapades gekomen was, ontmoeten we later als een dapper en trouw onderdaan van den hertog van Gelder. ⌘ Berend van Hackfort erfde het kasteel en zijn broer Hendrik kwam gelijktijdig in het bezit van het Huis te Vorden en het daarbij gelegen dorp. In het koor der kerk te Vorden werd Berend van Hackfort met zijne vrouw begraven. ⌘ Vermeldenswaard is zeker, dat het geslacht Westerholt, in welks bezit het kasteel Hackfort in den jare 1565 door huwelijk overging, ten huidige dage nog eigenaar is. De tegenwoordige bewoner van het romantische slot is Borchard Frederik Willem baron van Westerholt tot Hackfort. ⌘ In Noordoostelijke richting gaande, kruisen we den straatweg en de spoorlijn naar Zutfen en bereiken de landelijke omgeving van kasteel „Den Bramel”. Het fraaie geboomte en de dichte alleëen, die het huis omringen, maken ook dit landgoed aantrekkelijk voor toeristen. ⌘ Reeds in 1396 wordt melding gemaakt van den „Hof toe Bramel” en dat we op historischen grond staan, vertellen ons de zware grondslagen en de keldergewelven binnenshuis, die men slechts bij zeer oude kasteelen aantreft. ⌘ In 1538 kwam „den Bramel” in handen van Lenzo Veer, die den eed hernieuwde aan keizer Karel V. Een kleinzoon van dezen Lenzo Veer, Willem, belastte in 1656 het leen ten behoeve van Provisoren van het Oude- en Nieuwe Gasthuis te Zutfen, die het leen overdroegen aan Johan van Hasselt. ⌘ „Den Bramel” wisselde vele malen van eigenaar; in 1825 werd de bezitting eigendom van de familie Storm van 's-Gravenzande, terwijl in het laatst der vorige eeuw het kasteel met de naaste omgeving werd gekocht door den heer W. J. Thate, die het ook thans nog bewoont.

(Slot op bladz. 543)

DE 900 JAREN OUDE TORRE DELLA GUARDIA, DIE BELEGERD WERD DOOR TURKSCH EN SARACEENSCH ZEE-ROOVERS EN NAPOLEONS TROEPEN, IN HAAR TEGENWOORDIGE VREDIGE OMGEVING. DE RUWE MUREN DRAGEN MENIGE OUDE WONDE

DRIE TORENS VAN AXEL MUNTHE

DOOR GEOFFREY BRET HARTE

(Slot)

VAN Barbarossa's berg naar het wijde plateau van Dameguta is een algeheele verandering van tooneel. Gezien van Napels of van de boot naar Capri vormt Dameguta het tegengestelde uiteinde van het eiland als de befaamde rots van Tiberius. Beide steken ver in zee uit en beide vormden ook het fundament voor groote keizerlijke paleizen. Heel waarschijnlijk was niet de Villa

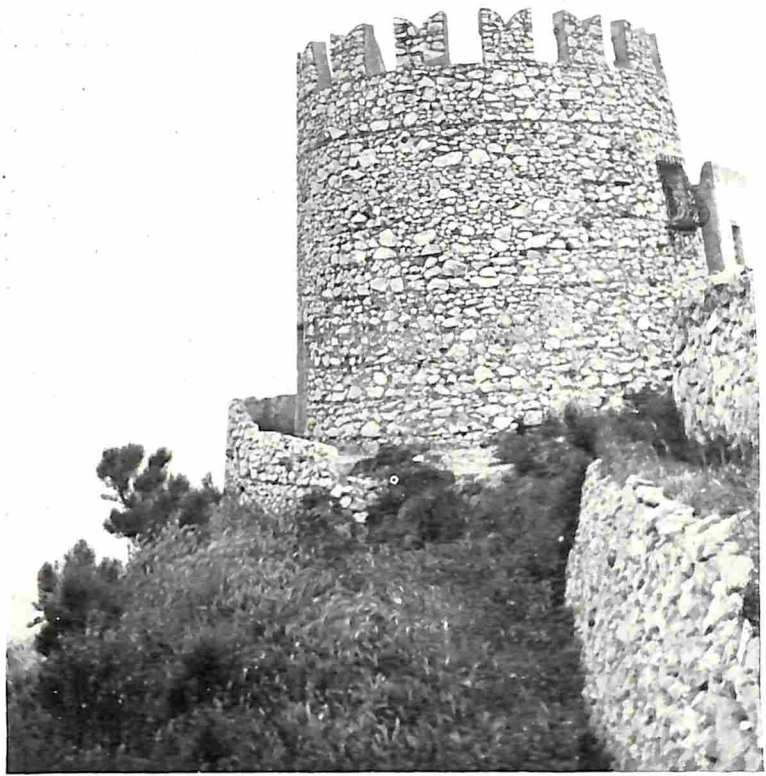
Jovis, waar Tiberius de laatste jaren van zijn ongelukkig leven sleet, doch Dameguta, de belangrijkste der twee. De naam schijnt eene verbastering van het Latijnsche „Domus Augusti“. Naar Norman Douglas terecht vermoedt, heeft deze naam niet betrekking op Augustus persoonlijk, doch slaat op den titel „Augustus“ waarmede — evenals met dien van Caesar — iedere Keizer zich tooide. Geen spoor van het

klassieke bouwwerk is overgebleven. Toch kan men omvang en belangrijkheid ervan nagaan door de resten van Romeinsch metselwerk en door het feit, dat alle gevonden Grieksche en Romeinsche kunstwerken uitmunten door schoonheid. Het grootste deel der kunstschaten uit de verzameling van Sir William Hamilton, Britsch gezant te Napels in de 18e eeuw, stamt van Dameguta. Evenals San Michele was het een simpele wijngaard toen het in Dr. Munthe's bezit kwam en het is zoo gebleven. Daar de meeste klassieke fragmenten en kostbare marmers, die San Michele tooien, door opgravingen aldaar aan het licht zijn gekomen, kan niemand zeggen welke waardevolle kunstwerken nog begraven liggen onder Dameguta's bodem. Ondanks des dokters intentie is men nooit aan uitgravingen toegekomen. Op dit rotsplateau heeft de geschiedenis tweemaal haar stempel gedrukt. Aan de zijde der zee is een

IEDER HOEKJE VAN DEN OUDEN VESTINGMUUR IN DEN BURCHT BARBAROSSA BIEDT EEN ANDER UITZICHT. HIER ZIET MEN NEER OP ANACAPRI EN DE TORRE DELLA GUARDIA OP DE ROTSPUNT RECHTS IN HET VERSCHIJT

oude toren, die ten tijde der Saraceensche invallen moet zijn gebouwd en die herhaaldelijk verwoest en weer opgebouwd werd. Hij vormt een schilderachtig motief in het landschap en heden ten dage bevatten de oude muren niets dan een vredige woonstee, en de invasie van schepen die zij dagelijks aanschouwen, bestaat uit de ongevaarlijke roeibootten welke de passagiers der Napelsche stoombootten naar de beroemde Blauwe Grot roeien, die vlak onder Dameguta ligt. ☼ Op moderne historie kan Dameguta aanspraak maken in verband met den kleinen doch heftigen oorlog, dien Engeland en Frankrijk voerden om het bezit van het eiland Capri als strategisch punt in de Golf van Napels. Bekend als „la piccola Gibilterra” (het kleine Gibraltar) is Capri van den eenen bezitter aan den anderen overgegaan en pas in 1808 werd op dit plateau van Dameguta de beslissende slag geleverd, die eindigde met een zware nederlaag der Engelsche troepen. In de „Geschiedenis van San Michele” vertelt Dr. Munthe hoe Lord Dufferin, de Engelsche gezant, een roestigen knoop opraaft, afkomstig van de uniformjas van een Corsikaansch soldaat, een van de tweehonderd, die hier gekampeerd hadden. De Engelsche troepen te Anacapri bestonden uitsluitend uit Maltesers, die genoodzaakt waren te vluchten voor den Franschen overval. „Neerziende op de klippen van Orico”, zoo schrijft hij „wees ik den gezant waar de Franschen geland waren na de steile rots te hebben beklommen en wij waren het crover eens, dat het een zeer stout stuk geweest was. De Engelschen hadden met hun gewonen durf gevochten doch hadden zich, door de duisternis beschermd, moeten terugtrekken tot daar, waar thans San Michele staat en waar hun aanvoerder, Major Kemill, aan zijn wonden gestorven was. De tweehonderd, dien zij genoodzaakt waren op hun geforceerden terugtocht achter te laten, bevindt zich nog in mijn tuin. Bij het aanbreken van den dag begonnen de Franschen Capri te beschieten van de hoogte van Monte Solaro. Hoe ze daarboven een kanon hadden heengebracht, schijnt haast ongeloflijk. De Engelsche bevelhebber in de Casa Inglese te Capri kon niet anders dan de akte van overgave ondertekenen. De inkt was nauwelijks droog, of de Engelsche vloot, beschut door de Ponza-Eilanden, vertoonde zich in vollen aftocht”. ☼ In dezen heftigen strijd speelde de oude Torre della Guardia een even belangrijke rol. Deze, de laatste der drie torens, staat op den rand der hooge klippen van Anacapri en ziet neer op den vuurtoren. Het was dáár, dat de Franschen in het geheim waren geland van hun kamp in Noord Italië, drie jaren vóór den slag bij Dameguta. Als de oudste der vestingwerken op het eiland, staat Torre della Guardia na een bestaan van 900 jaren nog geheel intact. De toren heeft een bijzondere aantrekkingskracht voor zijn bezitter, behalve om zijn historische en architectonische tradities. Daarom is er hier meer werk gemaakt van het inwendige dan bij de beide andere torens. Hij kan er met San Michele en Materita op bogen een werkelijke woonplaats te zijn, zij het ook van verschillenden aard. Gedurende verscheidene perioden van zijn leven heeft Dr. Munthe hier zijn „home” gehad. Veel van zijn literair en ander werk is tot stand gekomen binnen deze oude muren en dikwijls heeft hij zich daar teruggetrokken, om een of ander voor hem gewichtig besluit te overdenken. In een der kamers is in de dikte der muren een groot nis, waar de schrijftafel staat, waaraan een groot gedeelte van zijn boek over San Michele geschreven werd. Boven is een tweede ronde kamer, die hem

DAMEGUTA, HERHAALDELIJK VERWOEST EN HERBOUWD. UITZIEND OP DE ZEE, AAN DEN RAND VAN HET GROOTE PLATEAU, WAAR EENS EEN PALEIS VAN KEIZER AUGUSTUS VERREES

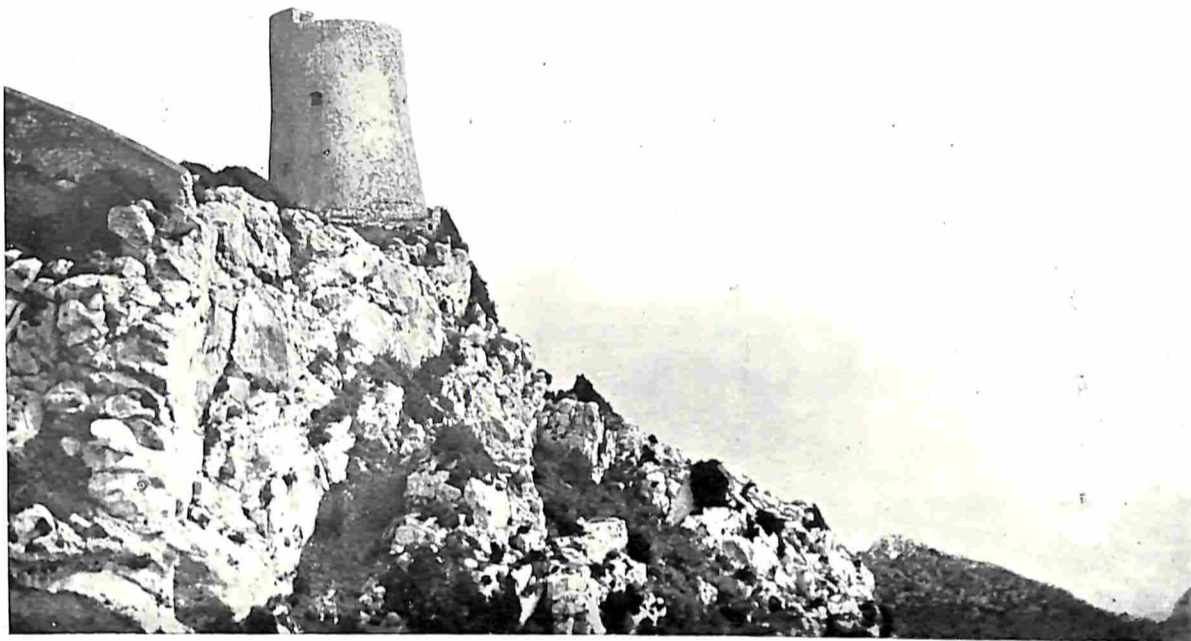
voor slaapvertrek dient. En daar heeft hij volgens zijn eigen verklaring menigen langen nacht slapeloos doorgebracht, toen hij zijn blindworden voelde naderen, zijn strijd voor resignatie uitvechtend terwijl hij luisterde naar de herfststormen, die om den ouden toren woedden. Strenge eenvoud is de grondtoon van „La Guardia”, nog verhoogd door hare ligging. Onwrikbaar staande door de eeuwen heen op den rand der steile rotsen, is de toren het mikpunt van iederen storm. Hij kan niet bogen op de fantastische vergezichten, die een deel der bekoring van de andere torens

EEN PLEK VOOR MEDITATIE EN WERK. DE STRENGE EENVOUD VAN DE KLEINE HERMITAGE VAN LA GUARDIA

vormen: beneden hem is de open zee, begrensd door den wijden horizon. Achter den toren werpen dennen, gebogen en misvormd door de elementen, hun welkome schaduw op het nauwe plateau. Door den eigenaar geplant, zien ze er nu echter al even oud en eerwaardig uit als de toren zelf. Half verborgen door die boomen staat een laag, massief huisje, dat dezelfde gekartelde kanteelen heeft als Materita. In de gewelfde kamers staan enkele oude meubels, streng van lijn, uitkomend tegen de rustige witte muren. „Torre della Guardia”, wachttore, verdient haar ouden naam ten volle. Met dennenboschje en huis in zichzelf compleet, staat zij als trouwe wachter, onafhankelijk van de wereld erbuiten. San Michele en Materita met hun parken en kunstschaten mogen als een droom aandoen, de Guardia is de negatie van wereldsche pracht en in haar eenvoud en strengheid staat zij voor een ideaal. Hier is het de passende plaats voor den denker en wijsgeer, den man, die — moe van de wereld — hier zijn ziel verheffen wil door hernieuwd contact met de natuurkrachten. Het is niet te verwonderen, dat Axel Munthe, de onvermoeide zoeker naar waarheid, die het mensdom kent als maar weinigen, dikwijls naar de hermitage op de rotsen terugkeert en dat deze, naast Materita, hem dierbaarder is dan eenige andere plaats op zijn geliefd eiland.

Van de Deutsche Reichsbahnzentrale te Rotterdam, Parklaan 28, ontvingen wij een rijk geïllustreerd vouwblad betreffende de Passiespelen te Oberammergau, waarin tevens een kort woord over het ontstaan der passiegelofte. Het boekje is, als gewoonlijk, gratis verkrijgbaar aan genoemd adres.

DE TORRE DELLA GUARDIA OF WACHTTOREN, GEKLONKEN AAN HET UITEINDE DER IN ZEE STEKENDE ROTSEN, HEEFT EEN BIJZONDER MOOIE LIGGING

GERBERA'S

DOOR G. KROMDIJK

DE Gerbera's zijn fraaie, maar weinig bekende snijbloemen. Ze behooren tot de planten die de meeste lezers van „Buiten” wel niet zullen kennen, maar daar ze zoo buitengewoon mooi zijn, lijkt het ons goed, haar nog eens onder uw aandacht te brengen. De Gerbera behoort tot de — wat ruim genomen — nieuwere ingevoerde planten, wat niet wegneemt dat enkele vooraanstaande kwekers haar reeds een twintigtal jaren in cultuur hebben, zoodat ze dus bekend genoeg kon zijn. Zelfs onder de vakmensen zijn er velen die haar niet kennen, en 't hoeft dus geen verwondering te baren, dat de cultuur zich nog steeds tot enkele kwekers beperkt. Deze enkelingen verstaan echter de kunst om de Gerbera's zóó te kweken, dat ze aan de hoogste eischen voldoen. Dit bereiken zij alleen door ervaring, want zoo heel gemakkelijk is de cultuur nu juist niet. Er zijn altijd een groot aantal z.g. „wegvallers” onder de planten, terwijl er weer andere zijn die maar zeer matig of in 't geheel niet bloeien, en tenslotte is er nog een gedeelte dat minderwaardige bloemen voortbrengt. Trots al deze niet te onderschatten moeilijkheden, lijkt het ons thans in dezen tijd van een teveel aan seringen en rozen voor den kweker het juiste oogenblik om eens wat anders op de markt te brengen. De Gerbera's kunnen we onder de beste snijbloemen rangschikken, ten eerste door haar lange, soepele stelen en haar fraaie, heldere bloemen, in vele tinten, en ten tweede door haar groote houdbaarheid op

water. Het is een van de weinige snijbloemen die gemakkelijk 'n 14 dagen goed blijven, terwijl ze het op de plant zeker een zestal weken uithouden. De bloemen mogen dan wat duurder zijn dan de gewone snijbloemen, daartegenover staat, dat men ze zeker tweemaal zoo lang goed houdt. De oorspronkelijke soorten, Gerbera Jamesonii en Gerbera viridifolia, zijn afkomstig uit Zuid-Afrika, waar ze op een aanzienlijke hoogte, in een stig uit Zuid-Afrika, waar ze op een aangename hoogte, in een gematigd klimaat, groeien en bloeien. Ze behooren tot de famigematigd klimaat, groeien en bloeien. Ze behooren tot de familie der Composieten, terwijl het overblijvende planten zijn, die in ons klimaat echter den winter niet doorkomen. Door hybridisatie van deze twee soorten is men er in geslaagd een groot aantal hybriden te winnen, die sterker zijn dan de oorspronkelijke soorten en in een groot aantal kleuren voorkomen. De vermeerdering der Gerbera's geschiedt door zaaien en door scheuren. Het zaaien wordt wel het meest toegepast. 't scheuren past men alleen toe bij zeer mooie verscheidenheden waarvan men gaarne meer wil hebben. Beschikt men over een bakje of kasje, al is 't onverwarmd, dan kan men ze ook zelf kweken, al gaat het niet zoo gemakkelijk. Het zaad, dat heel goed opkomt, moet direct na ontvangst gezaaid worden, bewaart men het langen tijd, dan heeft het veel van zijn kiemkracht verloren. De zaden zaait men in een bloempot dien men in de kas — of zoo men die niet heeft in de huiskamer — zet; men legt er een glasruit met krant op om 't uitdrogen tegen te gaan.

Zoodra de jonge plantjes te voorschijn komen, worden glas en papier verwijderd. Zijn ze enkele cm groot, dan worden ze in kleine potjes opgepot. Hebben ze eenmaal vier à vijf bladeren, dan kan men ze als 't niet meer vriest in den vollen grond van 't bakje of kasje uitplanten, waar dan reeds spoedig de fraai gekleurde, lang gesteelde bloemen

verschijnen, terwijl ze tot diep in het najaar doorbloeien. Men kan ze ook op een zonnig, warm plekje in den tuin uitplanten en er tegen den bloei glas overbrengen. ☒ Gerbera's houden van een voedzamen maar goed doorlatenden grond. ☒ Men vrage eens naar de bloemen in den winkel, want heeft men ze eenmaal gehad, dan zal men ze zeker vaker koopen.

VOGELLEVEN OP DE WADDENEILANDEN

DOOR JAN P. STRIJBOS

DE lange reeks duinen langs de Noordzeekust van België, Nederland, Oost-Friesland en Denemarken is waarschijnlijk pas ontstaan na het doorbreken van de Gallische landengte, toen geweldige massa's verdund en op den schoorwal afgezet konden worden. Daar achter lag het haf, dat door een merkwaardig verlandingsproces van een zeer weelderige moerasvegetatie nagenoeg geheel dicht groeide en waar zich tenslotte uitgestrekte wouden konden vormen. Oorspronkelijk zouden de duinen een lange, ondoorbroken keten geformeerd hebben, maar in den loop der eeuwen ontstonden naast de openingen welke de rivieren er in geïlanden geboren werden, tal van gapingen, waardoor de Waddenzelfde omstandigheden en werden zij opgebouwd uit dezelfde logische onderbouw veel overeenkomst vertoonen. Langs de

Noordzeekust bezitten ze een natuurlijke bescherming tegen de aanvallen van de zee, bestaande uit een reeks ongeëvenaarde duinen, welke opgebouwd werd uit het materiaal van gestrande zandbanken, duinen welke door middel van de wonderbaarlijke samenwerking van allerlei planten vastgelegd werden op een schoorwal, terwijl het fijnere materiaal pas tot rust kon komen in de brandingvrije en weinig bewogen waddenzee. Deze bouwstoffen werden afgezet op een schoorwal, welke zich van de Waddenzee uit gevormd had, en zoo onderscheiden wij thans op de Waddeneilanden een landschapsgeleding welke in hoofdzaak uit drie zeer typische gebieden bestaat. ☼ In de eerste plaats de Noordzeeduinen, daarop volgt een polderlandschap, waar zich door het stuwwater uit de duinen veen kon vormen en dan de schorren en slikken, de z.g.n. Grieën, bestaande uit waddenklei, voor een deel afkomstig uit de Noordzee, maar ook uit afvalstoffen van slijketers en andere dierlijke organismen. Daar, waar de begroeide schorren en strandweiden ingepolderd werden, ontstonden de zeekleipolders. Vooral op Terschelling is deze landschapsgeleding buitengewoon treffend en zuiver, in mindere mate en ook wat onduidelijker vinden we haar op Texel, Vlieland en verschillende andere Waddeneilanden. Op Terschelling is de schoorwal, welke zich van de Waddenzee uit vormde, tevens de woonwal, waarop de dorpen gesticht werden. Het zelfde zien wij eigenlijk ook op Vlieland. ☼ Heel veel van het levende natuurschoon van de Hollandsche kust concentreert zich op onze Waddeneilanden, bovenal zijn het vogeloornden, waar zich tot op dezen dag een bijzonder rijke en zeer interessante zeevogel-wereld heeft kunnen handhaven. De omstandigheid dat we er een groote verscheidenheid van grondsoorten aantreffen, stempelt de Waddeneilanden tot een bij uitstek geschikt woon- en broedgebied voor een alrijke en soortenrijke avifauna, maar ook de flora is er rijk en aantrekkelijk. De geringe bevolkingsdichtheid en het feit dat zeer groote gebieden, zooals de duinen, de schorren en het onafzienbare wad, voor den mensch vrijwel waardeloos en onbruikbaar zijn, waren oorzaak dat de vogels er geschikte broedterreinen en een betrekkelijke rust en veiligheid vonden. In den broedtijd werden ze weliswaar geducht gebrandschat door de stroopende, juttende en eierroovende eilandbewoners, maar de ontelbare drommen overwinteraars en lanterfantende boemelaars, welke hun bestaan vonden in de voedselrijke waddenzee en op de uitgestrekte schorren en slikken, bleven onbereikbaar. Door allerlei beschermende maatregelen, vooral door het energieke streven van Staatsboschbeheer, van de Vereeniging tot Behoud van Natuurmonumenten en van Vogelbescherming, werden tenslotte de levensvoorwaarden geschapen, waardoor ze zich ongehinderd konden voortplanten. Op verschillende Waddeneilanden werden groote gebieden tot Natuurmonument verklaard en bijna alle broedplaatsen van eenige betekenis worden daar thans beschermd en bewaakt. De gevolgen van deze natuurbescherming bleven niet uit. Verschillende vogelsoorten, welke zich nauwelijks staande hadden kunnen houden, gingen in aantal sterk vooruit, andere soorten welke bijna verdwenen waren, konden zich weer opnieuw installeren. ☼ Buitengewoon gevoelig voor bescherming van menschenzijde zijn de verschillende soorten meeuwen en sterns, zeer nauw verwante soorten, die echter maar bitter slecht naast elkaar kun-

GERBERA'S

nen gedijen. De allesetende meeuwen, die zich bovendien nog ontpopten als echte eierroovers en verslinders van jongen, verdreven op vele plaatsen de zwakkere broeders van sterns en de laatste jaren heeft men dan ook paal en perk moeten stellen aan het onrustbarende en snelle toenemen van de kap- en de zilvermeeuw. Zonder eenigen twijfel leven de meeuwen thans in een periode waarin het hun voor den

BROEDENDE NOORDSCHE STERN (STERNA MACRUSA)

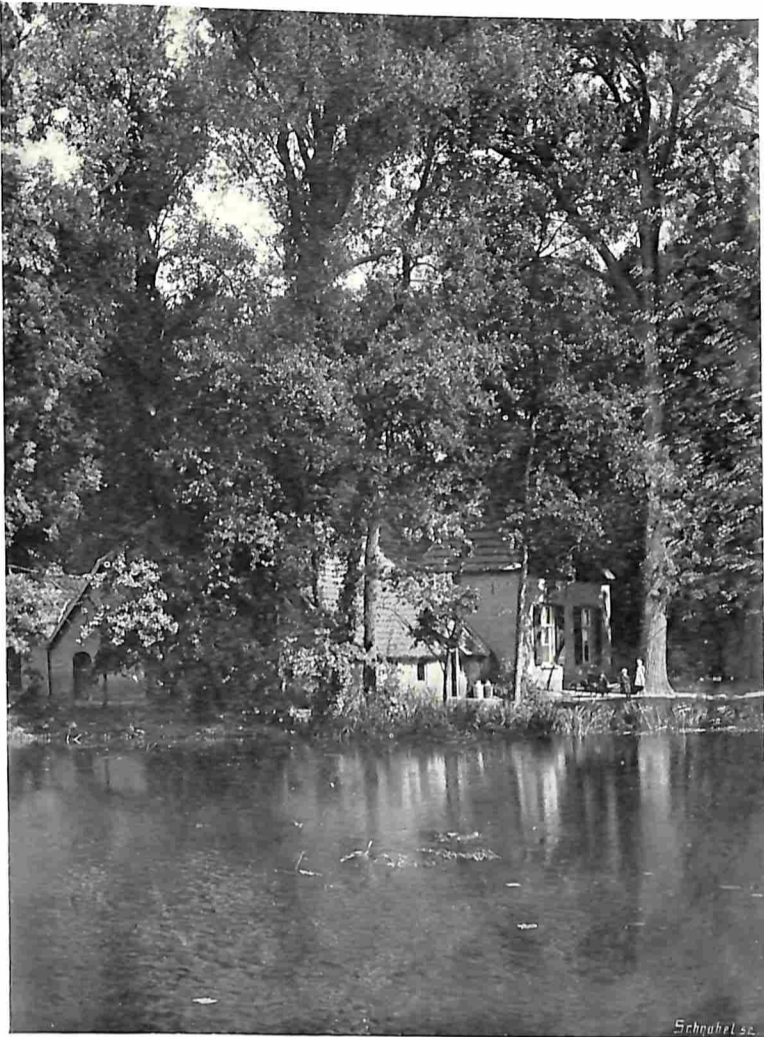
VOGELLEVEN OP DE WADDENEILANDEN. OP DE BROEDPLAATS DER GROOTE STERNS
(*STERNA SANDVICENSIS*)

wind gaat: een bloeitijdperk voor de meeuwen in het algemeen en in het bijzonder voor de kapmeeuwen. Ze vermeerderen zich ten koste van andere, fijnere soorten, ze zijn grover, ongevoeliger voor de wangunst van het weer, en niet zoo edel als sterns, tureluurs of kluten. Op plaatsen waar ze in vereeniging met andere vogelsoorten nestelen, zijn ze een ware plaag geworden. Zoo zijn op Texel verschillende broedplaatsen „vergeven” van de kapmeeuwen en de sierlijke kluten, de beweeglijke en nerveuse tureluurs en de elegante grutto's moeten wijken voor het rumoerige, eierroovende en ruziemakende meeuwenvolk. Nu ligt het natuurlijk allerm minst in de bedoeling om de meeuwen overal te weren, het is echter zaak er voor te waken dat de andere vogelsoorten

niet anders dan trotsch zijn op deze eider-broedplaats, de eenige van Nederland en de zuidelijkste van geheel Europa. Vlieland wordt dus een asyl, een vrijplaats voor de eiders, de bergeenden, vischdieven, strandplevieren en tal van andere waadvogels. De uitgestrekte en geïsoleerd liggende Boschplaat is bestemd tot zilvermeeuwenbroedplaats en zal dit ook wel tot in lengte dan dagen kunnen blijven. Elk jaar broeden daar duizenden zilvermeeuwen, in 1926 vestigden er zich voor het eerst enkele paren kleine mantelmeeuwen en hun aantal is sindsdien steeds vooruit gaande. Het kleine eilandje Griend in de Waddenzee is de wijkplaats geworden voor de groote sterns, die in het begin van den der wereldoorlog van hun oude broedplaats op Rottum verdreven werden en zich nu tot de grootste kolonie van geheel West-Europa heeft kunnen ontwikkelen. Wel trachtten ook daar steeds de kapmeeuwen vasten voet te krijgen, maar door het stelselmatig rapen van hun eieren kregen ze tot nu toe geen schijn van kans. Zoo zien we daar dus in onze Waddenreeks drie belangwekkende vogelreservaten: een goed bezette zilvermeeuwkolonie op de Terschellinger Boschplaat, een ongekend mooie groote sternkolonie op Griend, die in 1933 op 30.000 broedparen geschat werd, en het dun bevolkte, moeilijk bereikbare en dan ook weinig bezochte en rustige Vlieland met tal van mogelijkheden voor allerlei weide- en strandvogels. En behalve deze drie groote, op soort „geschifte”

IN HET VOGELPARADIJS VAN NORDEROOG

BIJ DE BOERDERIJ VAN HUIS DE WIERSSE

wijkplaatsen en broedterreinen, bezitten we op Texel een schat van grootere en kleinere vogelbroedplaatsen die tot ver buiten onze grenzen bekend zijn. Ook hier zijn het weer de meeuwen en de sternnederzettingen welke veel zorg baren en het zelfde zien wij op Ameland, Schiermonnikoog en op de Oost-Friesche en Deensche waddeneilanden. ☒ De Duitschers, die met groote zorg de onrustbarende en steeds toenemende ontluistering van hun waddenbezit hadden gevolgd, begonnen eerder dan wij regeland op te treden. De Hamburgsche Ornithologische Vereeniging en de Vereeniging „Jordsand” trokken zich het lot aan van de bedreigde zeevogels en stichtten op Ellenbogen, Mellum, Norderoog, op de Memmert en op Zuideroog vogelvrijplaatsen; op het kleine eilandje Juist zorgde verder de bekende ornitholoog en waddenkenner Otto Leege voor doeltreffende beschermingsmaatregelen. Ook de Denen, die reeds groote verliezen hadden geleden op Sylt, waar de zeldzame reuzenzwaluw reeds door gewetenloze schutters uitgeroeid was en waar ook de groote stern gedecimeerd werd, gingen beseffen dat er nu een einde moest komen aan de vogelverdelging en stelden de beroemde vogelbroedplaatsen van de Ringkjöbing Fjord en Sylt onder hun bescherming. ☒ In de daarop volgende jaren werden de gevolgen van deze pogingen reeds merkbaar, maar de wereldoorlog gooide roet in het eten en toen de Duitschers in de laatste oorlogsjaren gedwongen werden alle beschikbare voedselbronnen aan te boren, moesten ook de zeevogels, welke weer in groote aantallen en in dichte kolonies de Duitse Waddeneilanden bevolkten, hun eieren afstaan. Het rapen der eieren geschiedde grondiger dan ooit en het heeft maar een haar gescheeld of de vogels waren voor goed verdreven. Maar na den oorlog stelden de Duitschers direct weer allerlei pogingen in het werk om de bijzondere charme van hun wadden te

rug te krijgen en op het oogenblik leven de vogels daar in een periode van rust en veiligheid. Vooral Norderoog is de moeite waard, omdat daar ook weer de groote sterns terug gekeerd zijn, een sternsoort die overal elders vrij zeldzaam geworden is en die zeer bijzondere eischen stelt aan het broedterrein. Om de zelfde reden is ook ons eilandje Griend zoo belangrijk. Nu is Griend eigenlijk geen waddeneilandje, maar een rest van een vroeger veel grooter eiland, dat door het afkalven en wegspoelen van groote stukken land van het dichtgegroeide haf van vroeger eeuwen, een proces waarbij uit het meer Flevo tenslotte de Zuiderzee ontstond, al kleiner en kleiner is geworden. Ook Norderoog is een onvervalscht „Hallig”, een treurig restantje van het gebied, dat zich achter de gesloten „Nehring” vormde, maar in den loop der eeuwen door de zee verzwolgen werd. Het rijst daar uit de baren van de Noordzee als een laatste overblijfsel van een uitgestrekt land, een klein en nietig pannekoekje met een roemrijk verleden en een zeer twijfelachtige toekomst. ☒ Thans wordt het alleen nog maar bewoond door den vogelwachter, die er elk jaar gedurende drie maanden zijn eenzame post betreft en er waakt over het wel zijn van de duizenden zeevogels. ☒ Van de hand van Prof. Dr. F. Dietrich is zoo juist een buitengewoon aantrekkelijk werkje over Norderoog verschenen¹⁾, uitstekend geïllustreerd door een groot aantal voortreffelijke vogelfoto's van P. F. Weckmann. Wittenburg, natuurfoto's welke reeds herhaalde malen op internationale tentoonstellingen bekroond werden. In den tekst vinden wij allerlei wetenswaardigs omtrent de historie van dit „Oog van het Noorden”, over bodem en bewoners en het is vanzelf sprekend dat aan het interessante vogelleven een zeer ruime plaats wordt ingeruimd. Bij het lezen en het bekijken van de sublieme foto's, die, met zorg geelicheerd, het op het kunstdrukpapier uitstekend doen, ontstaat direct het verlangen een groote waddentoer te ondernemen, te beginnen met Texel en te eindigen op Anrum, Pellworm en Norderoog, het Duitse vogelparadijs.

1) „Norderoog”, Ein Deutsches Vogelparadies. Natururkunden von den Halligen und vom Wattenmeer von P. F. Weckmann-Wittenburg. Einführender Text von Prof. Dr. F. Dietrich. Hugo Bermühler Verlag, Berlin-Lichterfelde. Preis brosch. R.M. 3,—; Leinen R.M. 4,—. De bij dit artikel geplaatste afbeeldingen zijn aan Prof. Dietrich's boek ontleend.

De schoonheid van den Achterhoek

(Slot van bladz. 537)

DOOR een landschap vol bekoring en afwisseling trekken we oostwaarts door de buurtschap Mossel en bereiken weer de beek, in welke nabijheid de twee volgende kasteelen liggen: „het Medler” en „de Wiersse”. ☒ Het eerstgenoemde is van den rijksweg naar Ruurlo door een lange oprijlaan te bereiken en komt reeds in de 15e eeuw voor als een bezit van meergenoemden Jacob van Hackfort, die het verdeelde onder zijn zonen Berend van Hackfort en Hendrik van Vorden. In de 17e eeuw komt het aan de adellijke familie Van Dordt, die het sindsdien behield. De tegenwoordige eigenaar en be-

HET HUIS DEN BRAMEL VAN TERZIJDE GEZIEN

KASTEEL VORDEN

woner is C. Baron van Dorth tot Medler. ☼ Zooals het met „t Medler” ging, geschiedde ook met „De Wiersse” d.w.z. ook dit goed was een bezitting van Jacob van Hackfort en werd door dezen verdeeld onder beide, voornoemde, zoons. ☼ In 1740 is eigenaar Baron van Heeckeren; in 1856 wordt „de Wiersse” publiek verkocht wegens overlijden van R. J. van Heeckeren, waarna het goed tòch in handen blijft van dit doorluchtig geslacht en S. A. baronesse van Heeckeren van Kell eigenaresse wordt. Dan zien wij in 1870 het kasteel in eigendom bij graaf van Limburg Stirum en door huwelijk overgaan in ’t bezit van de familie de Stuers. ☼ Het fraai gelegen kasteel ligt in een prachtig, naar Engelschen stijl aangelegd park en behoort thans aan Vrouwe Major Gatacre geb. Jonkvr. A. de Stuers. ☼ Van „de Wiersse” teruggaande, vinden we links van den weg Ruurlo—Vorden wederom een oud bezit der Hackforts, evenals de reeds genoemde kasteelen fraai gelegen. We bedoelen „Het Onstein”. Het tegenwoordige Huis is van nieuweren datum en is thans eigendom van en wordt bewoond door Baron van der Heyden van Doornenburg. Voor botanici en ornithologen is het landgoed een zeer waardevol object: in de zware boomen broedt o.a. sedert jaren de zwarte specht, die tegenwoordig weliswaar niet zoo zeldzaam meer is, evenwel behoort tot de niet-algemeene soorten. ☼ Door het hartje van de buurtschap Linde gaat het thans naar „t Kieftenkamp”, dat niet de aantrekkingskracht heeft der middeleeuwsche burchten, doch ook bogen kan op een inderdaad zeer schilderachtige ligging. Het huis, opgetrokken in Franschen stijl (Lodewijk XVI), behoorde aanvankelijk aan Jhr. Storm van ’s-Gravenzande, die het verkocht aan den tegenwoordigen eigenaar en bewoner Van den Wall Bake, die het buiten liet verfraaien en uitbreiden. ☼ In de zoeven genoemde buurtschap Linde ligt bij den Lindeschen molen „de Kapellebult”. Hier stond eertijds een kapel, waar de dorpspredikant éénmaal ’s weeks godsdienst-oefeningen hield. ☼ De kapel was een eenvoudig steenen gebouw, dat langzamerhand in verval begon te geraken en ten leste nog maar eens in ’t jaar gebruikt werd om de Lin-

densche kermis in te wijden. ☼ In 1837 werd de kapel gesloopt en op de plaats werd een eenvoudig gedenkteeken opgericht, waarop Starings woorden staan te lezen:

„Verheft zich hier geen bidplaats meer,
’t Heelal is tempel van den Heer!”

☼ Door fraai natuurschoon keeren we thans terug naar het dorp, waar wij nog het aloude kasteel Vorden bezichtigen. ☼ Reeds voor 1200 bestond het slot als eigendom van een familie van Voerden (Vorden). In ’t begin der 15e eeuw is Jacob van Hackfort eigenaar en het bleef in deze familie tot het in ’t midden der 16e eeuw kwam aan Hajo Ripperda. Nimmer werd Vorden verkocht en slechts door huwelijk of vererving kwam het goed in andere families: b.vb. die van Ghent en Van der Borch. In de 16e eeuw was het huis een sterke vesting; in de kelders zijn de muren meer dan 1½ Meter dik en op zolderhoogte meten ze nog meer dan een meter. ☼ Craandijk in zijn bekende „Wandelingen” schreef over het oude Huis: „Poëtischer plekje dan de omtrek van dat destijds verlaten kasteel aanbod, zou ik in ons gansche land niet weten. Gelijk het daar lag en oprees uit de ruigbegroeide gracht met zijn grauw-bemoste muren, met zijn kleine ramen, door vervelooze luiken half gesloten en met de verweerde ruitjes in lood gevat; met zijn leien dak, waarop de tijd zijn roode, purperen en gele tinten had getooverd, maakte het een diepen, onvergetelijken indruk. ☼ En wie de brug was overgegaan en daar stond voor ’t front met zijn ouden toren, in den hoek door den vooruitspringenden vleugel gevormd, met de gebroken hardsteen trappen van de stoep en den weelderigen overvloed van klimplanten, neerhangend langs den hoogen muur voor de gesloten vensters, om den ronden boog der lage deur, die — moest al zéér weinig dichterlijks in zich hebben, als de geest der droomen niet vaardig over hem werd en ’t oude Huis te Vorden niet met machtige taal had gesproken tot zijn gemoed”. ☼ Inderdaad, Vorden is van eenzelfde voornaamheid als Keppel! De tegenwoordige eigenaar van het kasteel is Baron van der Borch tot Verwolde,

IN EEN ECHE OUDE ACHTERHOEKSCHE BOERDERIJ

die het evenwel niet bewoont. ☼ Wij verlaten thans het kasteelendorp in Zuidelijke richting om ons te begeven naar Hengelo, bekend door zijn paardenmarkten en rustige omgeving, waar uitgestrekte bosschen liggen. ☼ Even buiten het dorp ligt de eeuwenheugende standerdmolen, de bekende „Olde kaste” (waarvan wij juist dezer dagen lazen, dat hij ernstig gevaar loopt afgebroken te worden), en daar ligt ook de herberg „de Muldersfluite”, waar zich jaarlijks op Hemelvaartsdag een oeroud Saksisch gebruik afspeelt. ☼ Het gemeentebeheer van Zelhem, dat zoo vriendelijk was mij inzage te geven van de daarop betrekking hebbende stukken, zegt daaromtrent o.a. „Van den oorsprong van de verplichting rustende op de gebruikers van erven onder de gemeenten Zelhem en Hengelo (G.) om op elken Hemelvaartsdag een roggebrood van een gewicht van minstens 22 pond ten behoeve van de armen der N. H. Gemeenten te Zelhem en Hengelo en van die der R. K. parochies te Hengelo (G.) en Keyenburg aan de herberg „de Muldersfluite” aan den zandweg van Hengelo naar Zelhem, onder eerstgenoemde gemeente gelegen, te bezorgen . . . is niets bekend. ☼ Vermoed wordt, dat deze verplichting haar ontstaan gevonden heeft in het verleenen van het recht om vee te weiden op de destijds nog onverdeelde Dunsborger- en Hattemer-markegronden. Een aantekening, voorkomende in een register, waarin de namen van degenen, die de brooden moeten leveren, voorkomen (hetwelk onder berusting is van diakenen der N. H. Gemeente

te Hengelo) geeft redenen tot deze veronderstelling. In deze vergadering werd ook de meening naar voren gebracht, dat deze verplichting zou voortspuiten uit het reeds in de 5e eeuw (?) voorkomende gebruik, dat na het houden van een processie voor den Hemelvaartsdag op dien dag als een offer brooden voor de armen werden aangeboden, zulks om een hooger zegen te verkrijgen voor den oogst”. ☼ Deze laatste onderstelling lijkt mij zeer aanvechtbaar, wanneer wij letten

DE WATERMOLEN BIJ KASTEEL RUURLO

op de invoering van het Christendom en zijn verbreiding in deze gouwen. Deze zal in elk geval in de 5e eeuw nog niet zoo geweest zijn, dat men ten plattelande processies hield. Veeleer moeten wij in het bezorgen der brooden een overblijfsel zien van het brengen van offers aan de aarde, zooals we dat ook hadden bij de ouderwetsche tiendgeving. Een oeroud, zinrijk gebruik wordt hier althans te Hengelo en Zelhem in eere gehouden. Aan den verstrekker van het zwaarste brood valt een premie ten deel, bestaande uit twee flesschen wijn en de bringers van de twee daarop in gewicht volgende brooden bekomen elk één flesch wijn. Het Brooden van tegen de 200 pond zijn geen zeldzaamheid en deze reuzen-baksels worden in „de Muldersfluite” op een ouderwetsche weegschaal gewogen. Voor de hand ligt, dat

de eigenaardige gebeurtenis langzamerhand geworden is tot een zeer zeldzaam buurtfeest en wij meenden goed te doen daarop de aandacht te vestigen. Van Hengel kan men langs Dunsborg een rijwielpad volgen naar het zeer oude dorp Zelhem, dat met zijn rustig dorpsplein rond den Romaanschen toren zijn karakter tot op den huidigen dag wist te bewaren.

Door de bosschen van 't Zand brengt een fietspad ons nu langs Wolfersveen naar het fraaie Ruurlo, het oude Roderlo, met z'n statig kasteel, geweldige bosschen en vele riant villa's. Evenals Vorden is Ruurlo een echt pensiondorp geworden, waar tallooze vreemdelingen's zomers verblijf houden, genietend van het buitengewoon afwisselende landschapsschoon. Of we zwerven door de Meene of door het Windmeuleveld, naar het Zwarte ven, langs den Hesenweg of door het Stoeveveld, hier is pracht en schoonheid naar alle zijden. De plantengroei is er overdadig en van een verrukkelijke verscheidenheid: ge kunt hier dwalen over goede, gemakkelijke wegen, maar óók door ongebaande wildernissen. Centrum van het oude dorp was in al zijn ongenaakbaarheid weer de oude ridderburch, waarop wij van verschillende zijden thans een prachtigen aanblik hebben. Een brug voert over de buitengracht rechts naar de molenkolk, waarin zich de beek bruisend en schuimend neer-

stort. Een tweede brug geeft over de binnengracht toegang tot het Huis. Het kasteel is in den loop der jaren meermalen verbouwd en de — in witten steen uitgehouwen wapenschilden van Van Heeckeren en Van Lijnden, met Roderlo als hartschild, die zich in 't midden van den voorde gevel onder het kleine torentje bevinden, wijzen er wel op, dat de laatste

grootte verbouwing nauwelijks twee eeuwen oud zal zijn. Het oudste gedeelte zal waarschijnlijk met nog eenige andere fragmenten gevonden worden in den alleenstaanden toren met aangrenzende gedeelten. In het jaar 1326 vinden we Steven van Roderlo beleend met de Heerlijkheid; het Huis zelve verkrijgt hij in 1355. In de 15e eeuw wordt Jacob van Heeckeren door hertog Arnold van Gelder, beleend met „Huis en de hofstaat van Roderlo” en daarna blijft dit prachtige bezit — met slechts een korte onderbreking — tot op den huidigen dag eigendom der nakomelingen van Jacob van Heeckeren. En zoo zijn wij thans aan het einde gekomen van onzen tocht met zevenmijlslaarzen, die, beginnend te Doesburg, zich met een groote spiraal voortzette door 't Oosten en weer ombuigend naar Noord en West, thans in het oude Ruurlo zijn beslag krijgt. Wij hebben getracht uw belangstelling te wekken voor dit prachtige land met zijn bosch en hei en schilderachtige goren, zijn talrijke romantische kasteelen, lieflijke dorpen en goeddelijke bewoners, met zijn schat aan oudheden en folklore: wij zijn daarbij stellig te kort geschoten. Zulk een rijkdom laat zich niet binden in het kader dezer artikelenreeks... Waar wij van verschillende zijden

Foto ter Wal

ZELHEM, GEZIEN VAN DEN HENGELOSCHEN WEG AF

naar Noord en West, thans in het oude Ruurlo zijn beslag krijgt. Wij hebben getracht uw belangstelling te wekken voor dit prachtige land met zijn bosch en hei en schilderachtige goren, zijn talrijke romantische kasteelen, lieflijke dorpen en goeddelijke bewoners, met zijn schat aan oudheden en folklore: wij zijn daarbij stellig te kort geschoten. Zulk een rijkdom laat zich niet binden in het kader dezer artikelenreeks... Waar wij van verschillende zijden

HET KASTEEL RUURLO

vriendelijke inlichtingen verkregen, eindigen wij met daarvoor onzen dank te brengen, die wel in de eerste plaats uitgaat naar den heer Klokman te Laag Keppel, die waarde-meentebesturen en die van de onderscheidene Vereen, voor onze erkentelijkheid voor de betoonde medewerking.